

Motion till riksdagen 2009/10:U322

av **Fredrik Malm och Erik Ullenhag (fp)**

Kurdistan

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en samordnad politik för att värna det kurdiska folkets rättigheter.

Motivering

Den kurdiska befolkningen har ända sedan Mellanösterns karta ritades om efter det första världskriget utsatts för ett omfattande förtryck. I Turkiet, Iran, Syrien och Irak har politiken gentemot kurderna haft olika karaktär men också stora likheter – förtrycket har varit institutionaliserat, politiskt och ideologiskt.

Kurder förvägras fortfarande rätten till sitt språk, identitet, historia, kultur och politiska liv. I Irak har situationen för kurderna förbättrats efter Saddam Husseins fall, men i Turkiet, Iran och Syrien är lidandet fortfarande mycket svårt.

För oss som är födda i frihet är ansvaret att ställa upp för människor som lever under förtryck stort, och Sverige måste ta sitt ansvar.

Följande bör riksdagen tillkännage för regeringen:

- ? att Sverige ska formulera en samordnad politik för att värna det kurdiska folkets rätt
- ? att befolkningen i Kurdistan ska ha rätt till självbestämmande – i form av självständighet, federalism eller autonomi – ska erkännas
- ? att Sverige ska öppna ett konsulat eller ambassadkontor i Kurdistan-Irak
- ? att EU-kommissionen ska öppna ett delegationskontor i Kurdistan-Irak
- ? att Sverige ska arbeta för att EU utövar starka påtryckningar på Turkiet i medlemskapsförhandlingarna för att säkra mänskliga rättigheter i Turkiet
- ? att Sverige inom ramen för EU-samarbetet verkar pådrivande för att unionen sänder observatörer till Iran, Irak, Syrien och Turkiet för att i dessa

Fel! Okänt namn på

- länders kurdiska regioner följa utvecklingen och uppmärksamma missförhållanden
- ? att Sverige som sin mening framhåller att människor som tvingats lämna sina hem och förvägras medborgarskap under arabiseringskampanjer i Irak och Syrien ska få rätt att återvända och bli fullvärdiga medborgare
 - ? att Sverige inte ska utvisa eller avvisa kurdiska flyktingar till de stater som inte kan garantera deras trygghet och säkerhet.

Kurderna systematiskt förföljda

Den kurdiska befolkningen har utsatts för stora förföljelser under 1900-talet. Nationen Kurdistan är i dag en del av Iran, Irak, Turkiet och Syrien. Kurderna utgör en minoritet i alla dessa fyra stater, men en stor majoritet i nationen Kurdistan.

Under årens lopp har kurderna utsatts för systematiska förföljelser. Bland mycket annat kan följande nämnas:

- ? Kurderna saknar i flera stater erkännande som befolkning och konstitutionellt skydd.
- ? Närmare 200 000 kurder dödades av irakiska armén i folkmordet Anfal i slutet av 1980-talet.
- ? Hundratusentals kurder förvägras sedan 1970-talet medborgarskap i Syrien.
- ? Kurdiska områden i Irak och Syrien har utsatts för etnisk rensning i form av arabiseringskampanjer och så kallade arabiska kilar.
- ? Kurdiska politiska partier har varit förbjudna i årtionden.
- ? Konflikter, totalitarism och militära offensiver har berövat miljoner oskyddiga och civila kurders liv.
- ? Tusentals intellektuella författare, journalister och politiker har fängslats.

En samordnad politik

Sverige behöver formulera en samordnad politik för att värna det kurdiska folkets rätt. Det handlar om att få ett övergripande perspektiv över olika områden, till exempel utrikespolitiken, migrationspolitiken och biståndspolitik. Det handlar också om att inte endast utgå från dagens statsbildningar i regionen utan se Kurdistan som en sammanhängande nation. I denna samordnade politik bör slås fast att befolkningen i Kurdistan har rätt till självbestämmande – i form av självständighet, federalism, autonomi eller lokalt självstyre. Den samordnade politiken måste också innehålla principiella krav på Turkiet, Iran, Irak och Syrien att det kurdiska folkets existens erkänns i alla stater och att de mänskliga rättigheterna värnas.

Idag lever många kurder utanför nationen Kurdistan. Flera miljoner kurder har tvingats flytta till västra Turkiet under kriget mellan turkiska armén och PKK, och för att få ett jobb. Många kurder, inte minst shiitiska failikurder, lever i Bagdad. I Iran och Syrien finns en betydande kurdisk befolkning i de

stora städerna. En territoriell autonomi hjälper inte dessa människor, så länge de inte är beredda att flytta till kurdiska områden. Därför är en övergripande demokratisering av Iran, Irak, Syrien och Turkiet – och detta är också intimt sammankopplat med en demokratisering av hela Mellanöstern – av yttersta vikt för att garantera alla människors rättigheter och möjligheter till frihet.

Kurdistan i Irak

Efter Gulfkriget 1991 utropades autonomi i Kurdistan-Irak, den kurdiska regionen i norra Irak. Efter Saddam Husseins fall och antagandet av den nya konstitutionen i Irak har Kurdistan-Irak nu status av federal region. Regionen har i dag en närmast statsliknande karaktär och styrs gemensamt av de två dominerande partierna KDP och PUK under namnet Kurdish Regional Government, KRG. Detta är första gången någonsin (med undantag av en kortlivad kurdisk republik i Mahabad i Iran efter andra världskriget) som den kurdiska befolkningen faktiskt har makten över en del av Kurdistan. Trots svåra förutsättningar och fientliga grannländer har den kurdiska regionen utvecklats i demokratisk riktning. Mycket finns fortfarande att göra, men utvecklingen har varit positiv de senaste tio åren.

I de regionala val som hölls i Kurdistan-Irak i juli 2009 lyckades ett nytt parti, ”Förändring”, att vinna var fjärde röst. Därmed finns förutsättningar för ett aktivt oppositionsarbete i det regionala parlamentet. En fungerande politisk process förutsätter ett parlament som fyller sin viktigaste funktion, att vara arena för lagstiftning och debatt.

Sverige bör öppna ett ambassadkontor eller konsulat i huvudstaden Erbil/Hewler. Detta skulle stärka utbytet mellan Sverige och den kurdiska regionen i Irak. Det skulle underlätta viseringar för delegationer som ska resa till Sverige. Det finns lösningar för ett konsulat i Kurdistan som inte är kostsamma, speciellt i dessa tider när Utrikesdepartementet ser över Sveriges diplomatiska beskickningar. Tusentals kurder i Sverige kan också bidra i arbetet med att stärka demokratin, tryggheten och den ekonomiska tillväxten genom språkkunskaper, handel och kontakter.

Även Europeiska unionen har en viktig roll att fylla för att stärka utvecklingen i Kurdistan i Irak och även i hela Irak och Mellanöstern. Därför bör EU-kommissionen öppna ett delegationskontor i Kurdistan-Irak, något som Sverige bör arbeta aktivt för inom ramen för vårt EU-samarbete.

I området mellan Kurdistan-Irak och övriga Irak ligger många städer och byar som under Baathpartiets diktatur utsattes för arabiseringskampanjer. Det innebär att regeringen i Bagdad beslutade att med våld förflytta kurder från oljerika områden i och kring staden Kirkuk för att dessa områden skulle få arabisk majoritet. Efter befrielsen av Irak har det skrivits in i den nya konstitutionen att de arabiserade områdena ska ”normaliseras”, vilket innebär att de fördrivna ska kunna återvända. En folkomröstning skulle ha hållits senast den 31 december 2007 om Kirkuks framtida status, men någon folkomröstning har ännu inte ägt rum eftersom oviljan mot detta är stor från en rad starka aktörer samt eftersom återflyttningen dragit ut på tiden. Idag pågår ett

Fel! Okänt namn på

politiskt arbete för att nå en lösning på frågan, men det är oklart hur det kommer att sluta. Viktigt är dock att Sverige som demokratisk rättsstat byggd på lag och ordning också klargör i kontakter med Irak och kurdiska ledare att den irakiska konstitutionen bör vara det mest legitima och viktigaste dokumentet att ligga till grund för en lösning av frågan om Kirkuks framtida status.

Sverige bör också stödja krav på en skyddszon för kristna assyrier/kaldéer på Ninveslätten i norra Irak. De kristna har utsatts för svåra förföljelser under kriget och hundratusentals har tvingats i exil. En skyddszon skulle ge de kristna andrum och möjlighet att bygga upp institutioner och ett fungerande kulturellt, politiskt och ekonomiskt liv igen. Kurdistans regionala regering har öppnat för en skyddszon för assyrier, men det är viktigt att frågan också förs framåt i Bagdad.

Sedan vintern 2007/2008 har den turkiska armén genomfört en större intervention i gränsområdena mellan Turkiet och Irak i syfte att försvaga PKK-gerillan som har baser i området. Militären har fått förlängt mandat från turkiska parlamentet för ytterligare ett års militära interventioner. Rapporter från området visar att de militära aktionerna från turkisk sida skapat stora problem för civilbefolkningen i området i form av skador på människor, förstörd infrastruktur, byar som tvingats evakuera och dödad boskap.

I augusti 2007 inledde den iranska armén beskjutning av kurdiska områden i Irak, officiellt med avsikten att slå ut kurdiska rebeller verksamma i rebellgruppen PJAK. Beskjutning och hot från grannländernas reguljära arméer i kombination med den svåra säkerhetssituationen i Irak gör att läget snabbt kan destabiliseras i Kurdistan-Irak. Det är viktigt att Sverige framhäver med tydlighet för Turkiet och Iran att det krävs en politisk lösning på dessa frågor.

Situationen i Turkiet och medlemskapsförhandlingar

Sverige kan, inom ramen för sitt EU-medlemskap, spela en aktiv roll för att öka pressen på Turkiet att respektera den kurdiska befolkningen och värna de mänskliga rättigheterna. EU bör öka trycket på Turkiet avsevärt. Ingen vinner på att ett land blir EU-medlem utan att först ha uppfyllt de demokratiska krav som unionen ställer. Det tredje kriteriet i Köpenhamnskriterierna handlar framför allt om reformer för den kurdiska befolkningen. Då är det nödvändigt med kurdisk representation. Den allmänna synen på Turkiet i EU tycks vara att det i Turkiet under de senaste åren har skett stora framsteg för demokratin. Regeringen Erdogan och AKP:s seger i det senaste valet betraktades av många bedömare som en seger för demokratin. När turkiska staten lanserade den kurdiskspråkiga tv-kanalen TRT 6 vid årsskiftet 2008/09 förstärktes bilden av en pågående reformprocess. Det är givetvis ett viktigt steg att den turkiska statsmakten lanserar en tv-kanal på kurdiska – men samtidigt lever andra kurdiska medier under betydligt svårare förhållanden.

Under sommaren och hösten 2009 har premiärminister Erdogan signalerat en vilja att på nytt ta tag i den kurdiska frågan genom ett nytt reformpaket. Men det återstår att se vad detta kommer att innebära i praktiken. Turkiet har

ett intresse av att få goda omdömen i EU-kommissionens uppföljningsrapport som presenteras hösten 2009.

Men miljoner kurders vardag vittnar om en verklighet där de fortfarande förnekas rättigheter som tas för givet i moderna demokratier i väst. Kurdiska barn förnekas exempelvis undervisning i sitt modersmål. I de lägre skolklasserna inleds istället skoldagen med nationalsången, och därefter ska klassen i grupp ropa "Jag är turk, jag är arbetsam, jag är korrekt". Även kurdiska politikernas vardag ger en annan bild än den som regeringen i Ankara vill förmedla. Med de befintliga turkiska lagarna kan kurdiska politiker, som Osman Baydemir, åtalas för att ha skickat gratulationskort på kurdiska under det kurdiska nyåret Newroz.

Det finns åtskilliga exempel på att Turkiet har en lång väg kvar. Den pro-kurdiska tidningen Özgür Gundem stängdes ned fyra gånger under 2007. Abdullah Demirbas, som var folkvald borgmästare för Diyarbakirs innerstad, tvingades avgå ifrån sitt ämbete av författningsdomstolen. Detta skedde efter en begäran från inrikesministeriet. Förutom att bli av med sitt ämbete åtalades också Demirbas. Orsaken var att han erbjöd kommunens tjänster även på kurdiska. Demirbas och Baydemir är inte de enda kurdiska borgmästarna som åtalas för att ha talat kurdiska offentligt.

Dagens situation grundar sig på den nuvarande turkiska konstitutionen som togs i bruk efter att militären tog makten i en kupp i början av 80-talet. Denna konstitution bygger på Turkiets statsdoktrin kemalismen. Likt tidigare konstitutioner begränsar den medborgarnas rättigheter och ger samtidigt ett stort utrymme för att åtala politiker, vanliga medborgare och organisationer som på något sätt anses hota staten.

Människorättsföreningen IHD nämnde i sin rapport över första halvåret 2007 i Turkiet att 451 personer var inblandade i 94 olika rättegångar, för att ha uttryckt en åsikt. Enligt IHD handlade 17 av rättegångarna om att de åtalade hade "förolämpat turkiskheten". Två rättegångar hade inletts med stöd av den lag som reglerar "brott mot Atatürk". I Turkiet kan en förolämpning mot den forne ledaren leda till ett straff på ett till fem års fängelse, beroende på hur allvarligt "brottet" varit. Även om AKP anses vara mer reformvänligt i jämförelse med andra turkiska partier så har man mycket kvar att bevisa. Exempelvis nämndes kurder överhuvudtaget inte i den senaste regeringsförklaringen kort efter valet. Små enstaka lagändringar kommer inte att förändra situationen för den kurdiska befolkningen.

Den nuvarande konstitutionen ger inget utrymme för kulturella eller politiska friheter för kurder. Kurderna bör erkännas som en officiell folkgrupp och deras rätt att utöva sin kultur och fritt utöva politik bör garanteras i en modernare konstitution för ett land som är kandidatland till EU.

Situationen i Syrien

I Syrien lever flera miljoner kurder, och situationen är svår. Även här har arabiseringskampanjer slagit in kilar i kurdiska områden för att förhindra ett sammanhängande kurdiskt territorium. Hundratusentals kurder saknar med-

Fel! Okänt namn på

borgarskap sedan årtionden. De lever som utlänningar i sitt eget hemland. Sverige bör fördöma den syriska regeringen för att detta inte åtgärdas.

Kurderna i Syrien har varit färre till antalet än i de andra delarna av Kurdistan. Deras möjligheter att ta upp vapen mot regimen i Damaskus har varit sämre än i till exempel Turkiet och Irak. Därför har också den kurdiska frågan i Syrien inte nått omvärldens nyhetsförmedling, eftersom väpnade konflikter ofta hamnar i fokus. Dessutom har kurdfrågan i Syrien under många år inte handlat just om kurderna i landet, utan i stället om en infekterad politisk konflikt mellan Turkiet och Syrien mot bakgrund av att PKK-gerillan hade sitt högkvarter i Syrien fram till slutet av 1990-talet.

De senaste åren har den syriska militären agerat med stor brutalitet mot den kurdiska befolkningen, bland annat när staden Qamishlo skakades av upplopp och militären belägrade staden, genomförde massarresteringar och tiotals personer dödades.

I Syrien finns idag flera hundra tusen kurder som berövats sitt medborgarskap. Detta är en ekonomisk och social katastrof, då människor inte har rätt att arbeta, studera och äga lagligt. Denna fråga har inte rört sig framåt på årtionden, samtidigt som de statslösa blir fler och fler. EU bör ta upp denna fråga med den syriska regimen och inte låsa Syrienfrågan till landets konflikter med Israel och Libanon.

Hösten 2008 undertecknade Syriens president Bashar al-Assad en ny lag, dekret 49, med innebörden att det blir svårare i vissa gränsområden att köpa, sälja och hyra mark, fastigheter och anläggningar. Lagen är riktad mot landets kurder. Den syriska staten har en mycket vid definition av vad som är ett gränsområde, vilket innebär att invånare i ett område lika stort som Libanon, befolkat till största delen av kurder, omfattas av den nya lagen.

Situationen i Iran

Även i Iran är förtrycket omfattande, och det gäller mot hela befolkningen. Efter revolutionen 1979 bojkottade kurderna den folkomröstning som formellt gav ett folkligt stöd till det teokratiska system som sedan dess existerat i Iran. Den iranska regimen fängslade, torterade och avrättade medlemmar av PDKI och andra politiska organisationer. Men även den kurdiska civilbefolkningen led stort i det krig som pågick mellan PDKI-gerillan och den iranska armén från 1981 till mitten av 1990-talet.

I och med att den väpnade kampen har upphört, har även kurdernas kamp för sina rättigheter mer eller mindre glömts bort i världen. Förtrycket av kurderna – vilket dels har ideologiska skäl, dels historiska anledningar – pågår alltså fortfarande. Förtrycket tar sig uttryck i fysiskt våld – som inbegriper tortyr, avrättningar och annan form av våldsutövning. Men det finns också ett utbrett kulturellt och språkligt förtryck. Kurderna i Iran har inte rätt till undervisning på kurdiska. Kurdisk kultur är stigmatiserad.

Enligt en FN-rapport från 2001, som bygger på intervjuer med civila och aktivister, hävdar kurderna att den iranska regimen medvetet distribuerar narkotika i de kurdiska städerna, framförallt till de unga. Utöver det politiska

Fel! Okänt namn på

förtrycket finns således även allvarliga sociala problem, såsom utbrett narkotikamissbruk och prostitution. Själv mord bland unga kvinnor är ytterligare ett utbrett problem. Dessa problem, som existerar i landet i stort, förefaller vara mer utbredda i den kurdiska regionen.

Men det finns även ett motstånd mot förtrycket. Motståndet har på senare tid fått alltmer civila förtecken, där kurderna trots hårt politiskt förtryck försöker utveckla ett rudimentärt civilsamhälle.

Påpekas bör att den som är lojal med regimen och accepterar de ramar som den iranska staten vilar på sedan revolutionen 1979 kan åtnjuta privilegier och göra karriär. För den som kritiserar regimen och talar om den kurdiska frågan väntar repressalier. Under sommaren dömdes två kurdiska journalister till döden, och i skrivande stund kan deras avrättning verkställas när som helst.

Efter det riggade valet i Iran i somras arrangerades stora demonstrationer i landet. Det blev ofta våldsamt och polis, säkerhetstjänst och miliser har begått omfattande övergrepp på demonstranter. Vi såg då ett tydligt mönster upprepas, nämligen att demonstranter och reformistiska politiker utmålades som lakejer åt västvärlden och köpta med utländska pengar. Det är ett klassiskt knep i en diktatur att paraförklara och utdefiniera sina kritiker.

Iran uppmärksammas annars främst för sitt atomenergiprogram, presidentens förnekande av Förintelsen och hoten mot Israel. Kurdernas situation är också mer prekär än för den iranska oppositionen i allmänhet. Den kurdiska frågan är regional och påverkas av faktorer i andra länder. Utvecklingen i Irak innebär att den kurdiska frågan påverkas i Iran. Federalism i Irak inspirerar kurder i Iran att också kräva självstyre. De kurdiska partierna i Iran, PDKI och Komala, har sina högkvarter i Kurdistan-Irak. Om Iran agerar destruktivt i frågan om Kirkuk kan KRG agera på ett sätt som ökar oron i Iran. De kurdiska områdena är också utmärkt terräng för utländska agenter att infiltrera Iran.

Under 2007 har den iranska militären attackerat kurdiska samhällen i Irak med bombartilleri. Det förs lågintensiva strider mellan en rebellgrupp, PJAK, som bildades 2004 och har kopplingar till PKK, och militären. Det är viktigt att förstå att de kurdiska partier i Iran som under lång tid dominerat det politiska livet inte är legala och har tvingats att verka i exil ifrån grannlandet Irak. Kurdernas ledare efter revolutionen 1979 och tillika partiordförande för PDKI, A.R. Ghassemlou, lönmördades av iranska agenter i Wien 1989. Även Ghassemlous efterträdare, Sadeq Sharafkandi, lönmördades av den iranska regimen i Berlin 1992. Västutbildade ledare som Ghassemlou och Sharafkandi, som utöver sin kamp för kurdernas rättigheter även kämpade för sekularism och demokrati i Iran, har således utgjort särskilda måltavlor för den iranska regimen.

Möjligheten till fredlig politisk organisering för kurdiska partier är i praktiken obefintlig. Det finns en kurdisk fraktion i Majlis, den iranska nationalförsamlingen. Men i konstitutionen finns inget erkännande av den kurdiska minoriteten och inte heller något konstitutionellt skydd. Således förutsätter politiskt arbete att man ställer upp på den i grunden odemokratiska struktur som Iran vilar på sedan ayatolla Khomeinis tid vid makten efter revolutionen 1979.

Fel! Okänt namn på

Sverige bör verka mer aktivt för att de mänskliga rättigheterna värnas och respekteras. Den iranska regimen har medvetet försvårat för den kurdiska regionen genom att inte satsa på investeringar och infrastruktur. Den iranska militära närvaron är mycket hög i den kurdiska delen av landet.

Sverige bör också inom EU-samarbetet verka för att observatörsteam skickas till Syrien, Turkiet, Irak och Iran för att följa upp situationen för kurderna.

På hemmaplan i Sverige finns mycket som kan göras för att förbättra situationen för den kurdiska befolkningen. Samhället ska fortsättningsvis också ge stöd till kurdiska institutioner såsom Kurdiska Biblioteket och Kurdiska Riksförbundet så att den kurdiska kulturen och de kurdiska invandrarna har föreningar och tillgång till litteratur på sitt modersmål. Integrationspolitiken och migrationspolitiken är viktiga för att hjälpa dem som kommit till Sverige. Upplysning om folkmordet Anfal bör också vara en del av Forum för levande historia, som arbetar för att upplysa om folkmord och totalitära ideologier med utgångspunkt från Förintelsen. Sverige bör inte utvisa kurdiska flyktingar till stater som inte garanterar deras skydd och frihet.

Stockholm den 6 oktober 2009

Fredrik Malm (fp)

Erik Ullenhag ()